

УДК 339.92:061.1ЄС

А. О. Бояр – кандидат географічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Волинського національного університету імені Лесі Українки, магістр економіки (США)

Проблеми та перспективи розвитку єдиного ринку Європейського Союзу

Роботу виконано на кафедрі міжнародних економічних відносин ВНУ ім. Лесі Українки

Розглядаються основні проблеми, з якими доводиться стикатися суб'єктам єдиного ринку європейської спільноти (інституціям та спеціалізованим агенціям ЄС, підприємствам і урядам держав-членів, споживачам), у процесі поглиблення ринкової інтеграції та реалізації інших напрямів політики розвитку єдиного ринку ЄС. Відповідно до виявлених проблем функціонування єдиного ринку ЄС виділяються пріоритетні напрями його розвитку.

Ключові слова: єдиний ринок, ЄС (Спільнота), торгівля, товар, послуга, ринок праці, капітал, директива, інфраструктура, конкуренція.

Бояр А. А. Проблемы и перспективы развития единого рынка Европейского Союза. Рассматриваются основные проблемы, которые возникают перед субъектами единого рынка ЕС (институциями и специализированными агентствами сообщества, предприятиями и правительствами государств-членов, потребителями), в процессе углубления рыночной интеграции и реализации других направлений политики развития единого рынка ЕС. Соответственно выделяются приоритетные направления развития единого рынка ЕС.

Ключевые слова: единый рынок, ЕС (Сообщество), торговля, товар, услуга, рынок труда, капитал, директива, инфраструктура, конкуренция.

Boyar A. O. Problems and prospects of the EU single market development. Main problems that arise before the EU single market operators (institutions and specialized agencies of the Community, enterprises and governments of the member-states, consumers) in the process of further development of the EU market integration and realization of the internal market policy are considered. In relation to these problems priority directions of the EU single market development are singled out.

Key words: single market, EU (Community), trade, goods, services, labor market, capital, directive, infrastructure, competition.

В умовах реалізації Україною курсу на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС) особливої **актуальності** набувають питання принципів і механізмів, проблем та перспектив перебігу процесів європейської ринкової інтеграції. Очікується, що в недалекому майбутньому між нашою державою і ЄС буде підписано угоду, що передбачатиме формування зони вільної торгівлі, а це, у свою чергу, суттєво актуалізує й вимагає активізації досліджень різних аспектів функціонування ринкової системи стратегічного економічного партнера України – Європейської спільноти.

Єдиний (спільний) ринок Європейського Союзу в цілому та різні аспекти його функціонування досліджуються українськими вченими, починаючи з другої половини 1990-х років. У самій Спільноті відповідні наукові дослідження й обґрунтування проводяться з часу заснування європейських спільнот, тобто з 1950-х років, а особливо з середини 1980-х років (підготовка і підписання Єдиного європейського акта). У цьому контексті можна виділити праці таких авторів, як Й. Тачинська, О. Ільченко, С. Федонюк, О. Чувпило, А. Наку, Г. Девіс, С. Паппас, О. Шнирков, В. Чужиков, Ю. Орловська, Є. Хорошаєв, О. Швиданенко, Н. Мусис, Ф. Маніє, Ф. Шарпф, М. Вожняк, С. Барнард. Незважаючи на це, багато аспектів функціонування єдиного ринку Спільноти залишаються малодослідженими, особливо у пострадянському просторі, що, безумовно, вимагає коректив. Це стосується і сучасних проблем та перспектив розвитку європейського ринкового простору.

Саме тому **метою** цієї статті є розкриття основних проблем, із якими стикаються інституції та держави-члени ЄС сьогодні на шляху подальшого розвитку (поглиблення) єдиного внутрішнього ринку Спільноти, та обґрунтування на основі цього перспектив подальшого перебігу процесів ринкової інтеграції у ЄС. Виходячи з мети, можна виділити такі основні **завдання** дослідження: 1) спираючись на статистичні дані та нормативно-правову базу ЄС, виділити основні проблеми функціонування єдиного ринку Спільноти на сучасному етапі; 2) провести типізацію проблем єдиного ринку ЄС; 3) виходячи з виявлених проблем функціонування єдиного ринку ЄС окреслити пріоритетні напрями його розвитку на перспективу.

Офіційне проголошення формування єдиного ринку Спільноти з 1 січня 1993 р. завершеним не означає, що єдиний ринок сьогодні функціонує без проблем. Як і будь-яка система, що перебуває у динаміці й розвитку, єдиний ринок стикається з рядом труднощів і перешкод у своєму функціонуванні. Зі зростанням амбіційності цілей перед ЄС постають усе нові й нові завдання. Одним із найбільш важливих залишається поглиблення та розширення єдиного ринку [5, 8].

Так, якщо єдиний ринок товарів функціонує досить ефективно і з найменшими труднощами, то повна реалізація свободи руху послуг, осіб і капіталу вимагає подальших кроків, пов'язаних, зокрема, з виконанням й удосконаленням прийнятих у цих сферах правових норм.

Найбільші труднощі сьогодні виникають із формуванням **єдиного ринку послуг**. Особлива увага до цього сектору економіки прикута також з інших причин. Саме у сфері послуг були створені майже усі нові робочі місця Спільноти протягом 1997–2002 рр. і цей потенціал, вважається, ще далеко не вичерпаний. Частка послуг у сукупному ВВП країн-членів ЄС становила у 2006 р. майже 77,8 % [11, 103], проте послуги становлять лише 20 % усієї торгівлі між державами-членами Спільноти.

За оцінками Комісії завершення формування єдиного ринку послуг призведе до зростання ВВП Спільноти на 0,6 % та дасть змогу додатково створити ще близько 600 000 робочих місць (зростання на 0,3 %) [3, 8].

Чітко окреслює існуючі сьогодні проблеми формування єдиного ринку послуг Спільноти Директива 2006/123/ЄС [9] про послуги на внутрішньому ринку (її норми повинні бути впроваджені у національне законодавство держав-членів ЄС до 28 грудня 2009 р.). *Серед основних завдань директиви* є такі:

- 1) поліпшення підґрунтя для економічного зростання та підвищення зайнятості;
- 2) досягнення реального внутрішнього ринку послуг Спільноти шляхом усунення правових і адміністративних бар'єрів для розвитку діяльності із надання послуг;
- 3) посилення прав споживачів послуг;
- 4) установлення правових зобов'язань, спрямованих на налагодження ефективної адміністративної співпраці між державами-членами.

Директива 2006/123/ЄС стосується послуг, які надаються особами, котрі заснували свою діяльність на теренах Спільноти. Положення проекту не застосовуються до цілого ряду видів діяльності, що регулюються окремими нормативно-правовими актами. Серед них, зокрема, економічні послуги загального інтересу, фінансові послуги, послуги електронної комунікації, транспортні й поштові послуги, послуги тимчасових служб зайнятості, послуги у сфері охорони здоров'я, аудіовізуальні та ігрові послуги, послуги, пов'язані з громадським урядуванням, окремі соціальні послуги (догляд за дітьми, соціального притулку й допомоги), послуги особистої безпеки.

Із метою усунення адміністративних і правових перешкод для надання послуг у рамках цієї ж директиви планується *створення єдиних пунктів контакту*, де суб'єкт з надання послуг буде зобов'язаний (матиме змогу) виконати всі необхідні для його діяльності формальності; обов'язкове надання можливостей виконання цих формальностей електронним способом. Передбачається створення єдиних умов і процедур дозвільних схем, заборона деяких обмежуючих правових норм в окремих країнах-членах, оцінка інших правових норм на предмет їх відповідності положенням директиви.

Національні уряди держав-членів залишатимуть за собою право вводити певні обмеження на надання на їх території послуг суб'єктами з інших держав-членів у разі, якщо їх діяльність може нести загрозу нормам громадського порядку і безпеки, здоров'ю громадян чи навколишньому

середовищу. Проте обмеження такого типу традиційно допускаються законодавством Спільноти і щодо інших свобод.

На зміцнення взаємної довіри й допомоги спрямовані такі намічені заходи, як *створення мережі співпраці*, що базується на чіткому й зрозумілому розподілі обов'язків між країнами-членами стосовно контролю за діяльністю осіб, котрі надають послуги. Передбачається впровадження механізму взаємних попереджень; ініціатив, спрямованих на підвищення якості послуг (наприклад системи добровільної сертифікації якості, підписання угод між національними торговими палатами чи професійними асоціаціями), заохочення прийняття професійними асоціаціями кодексів поведінки, спрямованих на посилення підприємницької діяльності в інших країнах-членах.

Проблеми лібералізації ринку послуг ЄС носять не тільки екстериторіальний характер. Важливе місце сьогодні посідає *лібералізація сфери послуг* із точки зору відкриття її для конкуренції.

Вирішення проблеми низького рівня лібералізації багатьох секторів сфери послуг розглядається в контексті досягнення цілей Лісабонської стратегії: підвищення конкуренції на ринку ЄС, конкурентоздатності економіки ЄС у світі, зайнятості, добробуту населення Спільноти. Насамперед лібералізація повинна торкнутися *послуг загального економічного інтересу*, тобто телекомунікаційних послуг, послуг із газо- й електропостачання, транспортних і поштових послуг.

В одному зі своїх робочих документів Комісія зазначає, що, незважаючи на певні відносні успіхи лібералізації секторів телекомунікацій та енергопостачання, кількість конкурентів на ринках відповідних послуг фактично в усіх країнах-членах залишається малою, а частка старих компаній – високою [2, 6]. Наприклад, незважаючи на те, що станом на липень 2005 р. 24 країни-члени впровадили норми шести директив Ради у секторі телекомунікацій, на їхніх ринках продовжує діяти

від одного (у дев'яти країнах-членах) до 11 (Швеція) головних конкурентів, а частки старих діючих підприємств у загальній їх кількості перевищують 50 % майже в усіх випадках [1, 53].

У секторах електро- і газопостачання головні труднощі пов'язані з низькою подільною здатністю сектору, виникненням великих пан'європейських компаній, проблемами доступу до мереж енергопостачання тощо. Ряд країн-членів Спільноти станом на вересень 2005 р. оголосили про повне відкриття своїх ринків електроенергії для конкуренції. Це, зокрема, Австрія, Швеція, Іспанія, Португалія, Великобританія, Нідерланди, Ірландія, Німеччина, Фінляндія та Данія. Найнижчий рівень відкритості залишається в деяких малих країнах ЄС (Мальта – 0 %, Естонія – 12 %, Кіпр – 35 %). В інших країнах цей показник становить більше 60 % [1, 48]. Подібна ситуація характерна і для газового сектору. Згідно з Першою директивою з електроенергії (2003/54/ЄС) і Газовою директивою (2003/55/ЄС) усі країни-члени повністю лібералізували відповідні сектори до 1 липня 2007 р.

У секторах транспорту та поштових послуг процес лібералізації значно відстає. Найбільш вагомі зрушення у транспортному секторі були досягнуті щодо залізничних перевезень. Тут повністю відкриті для конкуренції міжнародні залізничні вантажні перевезення. Починаючи з 1 січня 2007 р., триває процес лібералізації національних ринків залізничних вантажоперевезень. Більш проблематичним залишається сектор залізничних пасажироперевезень, процеси лібералізації якого намічаються на найближче майбутнє. Труднощі з лібералізацією залізничного сектору пов'язані з важкодоступністю міжнародних мереж, неадекватним правовим національним регулюванням чи, попросту, низькою привабливістю ринку.

Сектор поштових послуг сьогодні характеризується відкритістю на рівні 25 % у середньому по ЄС. Найбільш відкритими для конкуренції є ринки поштових відправлень Естонії, Фінляндії і Швеції (майже 100 %), середній рівень характерний для Чехії, Нідерландів та Данії. У разі повної лібералізації ринку поштових відправлень у Німеччині, Великобританії і Нідерландах, частка яких разом становить близько половини усього ринку відповідних послуг ЄС, середні показники відкритості для ЄС становитимуть 60 % [2, 6].

Прийняття пакету заходів, спрямованих на наближення політики працевлаштування та програм дій у галузі працевлаштування держав-членів ЄС у рамках Європейської стратегії зайнятості (European Employment Strategy), є одним з інструментів досягнення *єдиного європейського ринку праці*. Метою цієї програми є, передусім, систематичне створення нових робочих місць та боротьба з безробіттям.

На саміті в Люксембурзі у листопаді 1997 р. узгоджено, що стратегія зайнятості Спільноти повинна мати чотири опори: працевдатність (employability), підприємливість (entrepreneurship), уміння пристосовуватися (adaptability) та рівність можливостей (equal opportunities).

Великого значення надають способам протидії довготривалому безробіттю й безробіттю молоді, впровадженню системи постійного професійного вдосконалення. Це дуже важливо для існування кваліфікованої та гнучкої робочої сили, що здатна швидко пристосовуватися до нових вимог технічного прогресу. Особливе значення це має у випадку осіб старших вікових категорій. Уперше висувається вимога реінтеграції на ринку праці, тобто поступової ліквідації перешкод для повернення на роботу.

Важливим питанням залишається створення відкритого для всіх ринку праці. Особлива увага звертається на тих, хто має труднощі з отриманням кваліфікації та доступом до ринку праці. Суттєве значення має створення нових можливостей працевлаштування у сфері послуг, питання „узгодження праці із сімейним життям”, гендерної рівності умов працевлаштування.

Ще одним важливим фактором, що впливає на рух робочої сили, є потреба у працівниках. Майже всі прогнози підкреслюють, що буде спостерігатися збільшення попиту на висококваліфіковану робочу силу (наприклад науковців, інженерів). Саме спеціалісти такого профілю частіше перетинатимуть кордони. Уже тепер все більше значення мають так звані „euro-executives”. Перебування за кордоном розглядається як один із необхідних етапів у професійній кар’єрі. Це, передусім, стосується висококваліфікованої, мобільної та гнучкої з мовної, технічної й культурної точок зору категорії працівників. Таких людей є все ще небагато, але попит на них зростатиме з огляду на міжнародну діяльність підприємств. Цей персонал буде дуже цінним для підприємств на єдиному ринку.

Повніша *інтеграція фінансових ринків* також залишається актуальним питанням європейського сьогодення. Просування у цьому напрямі сприятиме зростанню виробництва та зайнятості в ЄС шляхом ефективнішого розподілу капіталу і створення кращих умов для фінансового бізнесу.

Критичний обсяг нормативно-правових актів у цій сфері вже прийнято, тому основна увага Комісії тут прикута до імплементації цих правових норм та отримання від них максимальної віддачі. Скасовані всі правові бар’єри для вільного руху капіталу в межах Спільноти і для вільного входження на ринок нових фінансових бізнес-структур [3, 9].

Важливою проблемою залишається *координація політики формування єдиного ринку капіталу з іншими суміжними загальноєвропейськими політиками* (заходами), що дасть змогу підвищити ефективність їх синергізму. До таких „інших” політик можна віднести заходи щодо охорони й захисту прав споживачів і фінансових установ, податкову політику, боротьбу із фінансовими зловживаннями, політику розширення, боротьбу з тероризмом тощо [14]. Саме в цьому контексті Комісія планує запропонувати певні додаткові регуляторні акти.

До цих пір існують також певні *труднощі у вільному переміщенні товарів* у межах ринку Спільноти. Передусім вони полягають у недотриманні принципу взаємного визнання технічних норм і стандартів державами-членами Спільноти на практиці. Так, за проведеними Європейською комісією опитуваннями 75 % фірм та компаній ЄС вважають, що пріоритетом номер один у Спільноті повинно стати усунення технічних бар’єрів у торгівлі товарами. Майже кожна п’ята шведська компанія стикається з бар’єрами в торгівлі, а найбільшою для іспанських бізнесменів проблемою, з якою їм доводиться стикатися під час реалізації транс’європейських торговельних проектів, є технічне регулювання й оцінка відповідності. Недотримання принципу взаємного визнання лише у 2000 р. скоротило торгівлю між державами-членами ЄС на 150 млрд євро [4].

Незадовільним залишається впровадження норм директив ЄС, що передбачають гармонізацію національних систем сертифікації та стандартизації продукції, у національне законодавство держав-членів. Наприклад, лише 22 % із 600 стандартів, необхідних для створення однорідного ринкового середовища у сфері будівельних матеріалів, було впроваджено державами-членами через 10 років після набуття чинності Директивою щодо будівельних матеріалів [4].

Окрім проблем, пов’язаних з усуненням перешкод для формування й лібералізації ринків товарів, послуг та факторів виробництва, Спільнота все частіше стикається з *необхідністю єдиного моніторингу й регулювання певних макроекономічних процесів*. Особливої актуальності ці

питання набувають з трансформацією єдиного ринку у вищу форму економічної інтеграції – Економічний і монетарний союз (ЕМС).

Ідеться, насамперед, про такі показники, як часова (*темпи інфляції*) та просторова (*конвергенція цін*) диференціація цін на внутрішньому ринку ЄС. Стосовно перших ситуація досить ефективно контролюється спеціалізованими установами ЕМС, а споживчі ціни в ЄС залишаються стабільними протягом останніх років. А от рівень конвергенції цін на споживчі товари залишається низьким, що розцінюється як недолік єдиного ринку, оскільки свідчить про неефективний розподіл економічних благ і ресурсів.

Так, якщо взяти середні ціни по ЄС-27 за 100, то відносні рівні цін кінцевого споживання у 2006 р. коливалися від 139,4 у Данії до 44,1 у Болгарії (рис. 1). Для порівняння, в Ісландії та Норвегії цей показник становив близько 141, у США – 101,3 (2003 р.).

Крім того, необхідно забезпечити позитивну взаємодію інших політик Спільноти з принципами та потребами єдиного ринку. Зокрема, це стосується *формування адекватної потребам, сталої і євроуніверсальної інфраструктури*, а саме транспортної, інформаційної, комунікаційної, соціальної, екологічної тощо, подальшого зближення й уніфікації податкової політики країн-членів, стимулювання інноваційного та науково-технічного розвитку й інших. Потрібно знайти і спрямувати необхідну підтримку з бюджетно-фінансових інструментів ЄС на реалізацію 30 першочергових транспортних проєктів, обраних рішенням Ради від 29 квітня 2004 р. [8].

У підприємств, які здійснюють свою діяльність у кількох країнах-членах, виникають труднощі, пов'язані з існуванням різних правил нарахування податків у цих країнах. Комісія намагається досягнути угоди щодо єдиної консолідованої корпоративної бази оподаткування та її впровадження [3, 9].

Певні проблеми підвищення ефективності функціонування єдиного ринку ЄС пов'язані також із недостатньою прозорістю, високою затратністю і низькою конкуренцією у *сфері державних*

закупівель, які становлять близько 16 % ВВП країн-членів ЄС, тобто понад 1,5 млрд євро. Так, лише близько 16 % (за вартістю) державних закупівель було опубліковано у масштабі усієї Спільноти у 2001 р. За підрахунками Комісії, зниження витрат, що здійснюються на державні закупівлі, на 5 % за рахунок підвищення конкуренції та ефективності у цій сфері дасть змогу залишити в національних бюджетах понад 70 млрд євро, тобто суму, що більш ніж у чотири рази перевищує щорічні витрати Данії на освіту [4]. Значно нижчою, порівняно з приватним сектором, залишається частка міждержавних закупівель у сукупному обсязі державних закупівель країн-членів Спільноти.

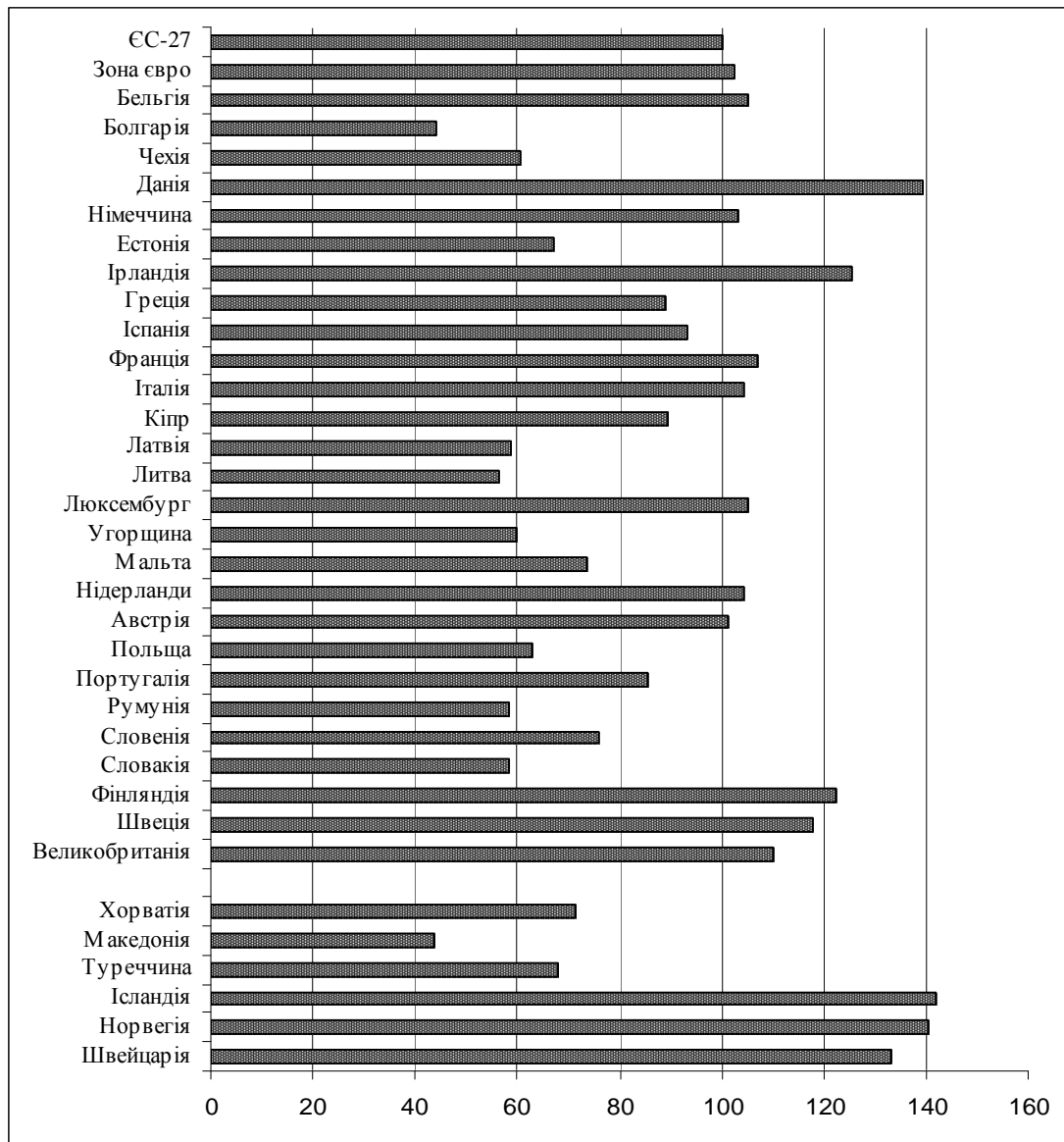

Рис. 1. Відносні рівні цін¹ кінцевого споживання, включаючи непрямі податки (ЕС-27 = 100), 2006 р.²

Ще одним пріоритетним напрямом розвитку єдиного ринку Спільноти є завершення формування єдиної гармонізованої системи охорони прав інтелектуальної власності та підвищення ефективності її функціонування. Згідно з даними програмної індустрії, 37 % комп'ютерного програмного забезпечення, яке використовується в ЄС, є піратським, що асоціюється зі щорічними втратами доходів на суму 2,9 млрд євро 22 % взуття й одягу, що реалізується на ринку Спільноти, є підробкою. Понад 17 000 легальних робочих місць утрачається щорічно через піратство та підробки у ЄС [4].

Патентування у всього восьми європейських країнах коштує приблизно у п'ять разів більше, ніж аналогічна процедура, здійснена у США чи Японії. Досягнення компромісу в питанні єдиного патенту ЄС скоротить ці кошти вдвічі та дасть змогу забезпечити охорону відразу в усіх країнах-

¹ Відносні рівні цін – це співвідношення між паритетами купівельної спроможності й ринковими обмінними курсами валют для кожної з країн. Паритети купівельної спроможності – це курси конвертації валют, які розраховуються на основі зіставлення вартості аналогічних споживчих кошків у різних країнах, розрахованої в їхніх національних валютах.

Співвідношення продемонстроване у прив'язці до середнього по ЄС (ЕС-27 = 100). Якщо індекс відносного рівня цін більший/менший, ніж 100, ціни у країні високі/низькі, порівняно із середніми показниками по ЄС.

² Рисунок побудовано за: [10, 140].

членах [4]. Тому впровадження єдиного патенту ЄС на винаходи, корисні моделі, промислові зразки є ще одним пріоритетом політики розвитку єдиного ринку ЄС сьогодні.

Залишаються актуальними також питання *підвищення ефективності конкурентної політики ЄС*, а саме антитрестівської та антикартельної політик, а також скорочення обсягів державної допомоги, які на сучасному етапі сягають 1 % ВВП Спільноти.

Очевидно, що деякі із зазначених проблем ще більше загостяться в умовах світової економічної кризи, в яку втягнута й економіка Європейської спільноти. Такі макроекономічні характеристики, як темпи зростання ВВП, рівень безробіття, інфляція суттєво вийдуть за межі прогнозованого рівня. Так, за оцінками Європейської комісії станом на 19 січня 2009 р. реальний ВВП ЄС у 2009 р. знизиться на 1,8 % [10], тоді як упродовж останніх десяти років цей показник був позитивним і перевищував 2 % у річному вимірі (у 2007 р. – 2,8 %, у 2008 р. – 1 %). Погіршиться ситуація і з безробіттям. Його рівень сягне у 2009 р. 8,8 %, а у 2010 р. – 9,3 % (у 2007 і 2008 рр. ці показники становили відповідно 7,8 та 8,3 %). У кращу сторону зміняться лише показники інфляції цін. Темпи інфляції у 2009 р. становитимуть близько 1 %, а у 2010 р. – майже 2 % [10] (протягом 2000–2007 рр. цей показник залишався на рівні трохи вищому 2 %, у 2008 р. – 3,7 %), що, однак, є типовим для економічної системи, яка перебуває у стані рецесії³.

Слід також відзначити, що, зважаючи на результати грудневого саміту ЄС, це відчутно не вплине на основні напрями економічної, у тому числі ринкової, політики Спільноти. Відповідно, залишатимуться актуальними й зазначені проблеми та пріоритети розвитку єдиного ринку ЄС.

Отже, на сучасному етапі політика єдиного ринку Спільноти не втратила актуальності. Однак основний акцент робиться не на формуванні єдиного ринку ЄС як такого, а на його вдосконаленні, поглибленні та підвищенні ефективності функціонування. Характерною ознакою цієї політики є сьогодні також те, що вона все більше інтегрується в єдину економічну й монетарну політику та політику сталого розвитку Спільноти. Особливо помітним це стало з підписанням Договору про Європейський Союз і прийняттям нової стратегії розвитку Спільноти, що отримала назву Лісабонської.

У цьому контексті саме питання взаємодії ринкової політики Спільноти з іншими її спільними політиками, впливу розширення на ринкові системи нових і „старих” країн-членів ЄС, необхідні шляхи адаптації українського ринку до норм та стандартів ЄС вимагають, на нашу думку, поглибленого вивчення вітчизняними науковцями.

Література

1. Annexes to the Commission staff working document. Evaluation of the Performance of Network Industries Providing Services of General Economic Interest. 2005 Report. – Brussels, 20.12.2005, SEC(2005)1781. – 55 p. // http://ec.europa.eu/internal_market/economic-reports/docs/2006/sec20071024-annex_en.pdf.
2. Commission staff working document. Evaluation of the Performance of Network Industries Providing Services of General Economic Interest. 2005 Report. – Brussels, 20.12.2005, SEC(2005)1781. – 16 p. // http://ec.europa.eu/internal_market/economic-reports/docs/2006/sec20071024_en.pdf.
3. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament „Common Actions for Growth and Employment: The Community Lisbon Programme” [COM(2005) 330 final] // http://europa.eu.int/prelex/liste_resultats.cfm?CL=en&ReqId=0&DocType=COM&DocYear=2005&DocNum=330.
4. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council – Internal Market Strategy – Priorities 2003–2006 [COM(2003) 238 final – Not published in the Official Journal] // http://www.eu2005.lu/en/actualites/documents_travail/2005/03/07compcom1/compcom1.pdf.
5. Council Recommendation 2005/601/EC of 12 July 2005 on the broad guidelines for the economic policies of the Member States and the Community (2005 to 2008) // Official Journal of the European Union. – L 205/28. – 06.08.2005 // <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/JOhtml.do?uri=OJ:L:2005:205:SOM:en:HTML>.

³ Відповідно до класичної економічної теорії, *рецесія* (англ. *recession*) – це фаза ділового циклу, що характеризується зниженням економічної активності (спадом виробництва, доходів, зайнятості, торгівлі) та, як наслідок, загальмуванням інфляційних процесів (темпів зростання споживчих цін).

6. Council Regulation (EC) No 2157/2001 of 8 October 2001 on the Statute for a European Company // Official Journal of the European Union. – L 294. – 10.11.2001 // http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!
7. Council Regulation (EEC) 2913/92 establishing the Community Customs Code // Official Journal of the European Communities. – L 302/1. – 1992 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992R2913:EN:HTML>.
8. Decision No 884/2004/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 amending Decision No 1692/96/EC on Community guidelines for the development of the trans-European transport network (Text with EEA relevance) // http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Document_Centre/OP_Resources/Decision_884_2004_EC.pdf.
9. Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market // Official Journal of the European Union. – L 376/36. – 27.12.2006 // http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_376/l_37620061227en00360068.
10. EU interim forecasts for 2009-2010: sharp downturn in growth // http://ec.europa.eu/economy_finance/thematic_articles/article13288_en.htm.
11. Europe in Figures – Eurostat Yearbook 2008 / Editor-in-chief G. Schäfer. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – 566 p. // http://epp.eurostat.ec.europa.eu/pls/portal/url/page/PGP_MISCELLANEOUS/PGE_DOC_DETAIL?
12. European Parliament and Council Directive 2004/38/EC of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States // Official Journal of the European Union. – L 158. – 30.04.2004 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2004:229:0035:0048:EN:PDF>
13. European Parliament and Council Directive 2005/36/EC of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications // Official Journal of the European Union. – L 255/22. – 30.09.2005 // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0022:0142:EN:PDF>.
14. Free movement of capital : general framework // <http://europa.eu/scadplus/leg/en/s70000.htm>.

Статтю подано до редколегії
25.03.2009 р.